

Aktuální otázky péče o děti separované od rodičů

Sborník z XVIII. celostátního semináře
„Příbuzenská pěstounská péče“

26. – 27. 9. 2018

KVOP Brno

XVIII. ročník celostátní semináře

Eva Rotreklová, TRIADA-Poradenské centrum

Vážené kolegyně a kolegové, dámy a pánové, v letošním roce završí TRIADA patnáct let své činnosti na poli sociálně právní ochrany dětí. Dovolte mi proto, abych se při zahájení semináře krátce zastavila na těmi patnácti lety, které jsou neodmyslitelně spojeny s našim tradičním podzimním odborným setkáním v Brně. Vždyť reflexe je jeden z důležitých nástrojů naší práce, který nám umožňuje pohled na aktuální situaci v jejím časovém i věcném rámci a přináší řadu podnětů pro vytvoření plánů a vizí pro další pokračování naší práce.

I my jsme měli na začátku – tedy v roce 2003 – vize a plány, které se v mnohém naplnily a některé předčily i naše nejspolehlivější představy. To platí zejména o odborných přípravách budoucích osvojitelů a pěstounů, které byly tou první odbornou činností, kterou jsme v oblasti náhradní rodinné péče nejen vykonávaly, ale také koncepčně a metodicky rozvíjely. Velmi brzy jsme pochopili, jaký důležitým nástrojem pro změny v systému přípravy jsou, i když o jejich smysluplnosti na začátku pochybovali mnozí i z řad odborné veřejnosti. Jako pamětník nemohu nezpomenout v této souvislosti řadu jednání už někdy v roce 2000, kdy v diskusi o koncepci příprav vzbuzoval obavy a skepsi navrhovaný povinný rozsah 25 hodin

„Vždyť vám tam nikdo nebude chodit“ – říkali skeptici, dnes si už nedovedou ani účastníci samotní představit, že by přípravu neabsolvovali. Všichni víme, jaký minimální rozsah přípravy dnes předepisuje zákon, a lektorské týmy se dostávají do situace, kdy jim tento vymezený čas nestačí. To s čím jsme ale na začátku nepočítali vůbec, bylo to, že budeme přípravy zajišťovat nepřetržitě celých 15 let, že každý rok je absolvuje v 5-6 skupinách více než stovka účastníků a že budeme postupně působit v krajích Zlínském, Olomouckém, Vysočina a Jihomoravském a budeme mít i příležitost nabídnout naši koncepci dalším lektorským týmům, které je budou tvůrčím způsobem rozvíjet.

Považujeme odbornou přípravu za velkou příležitost, jak ovlivňovat celý systém tím, že do něj budou vstupovat budoucí osvojitelé a pěstouni, kteří pojmu „nejlepší zájem dítěte“ skutečně rozumí. Ví také, že k jeho naplnění je třeba nejen dobrý úmysl, ale také spolupráce s odborným zázemím.

Téma druhé představuje zásadní zlom nejen ve vývoji organizace, ale v celém systému sociálně právní ochrany dětí – odborné služby a doprovázení výkonu pěstounské péče, které přinesla novela zákona z roku 2012. S doprovázením – zejména pěstounů- jsme začali už mnohem

dříve. Navazovalo přirozeně na odbornou přípravu, kdy se na nás obraceli absolventi dobrovolně a to zejména při řešení obtížných situací, které pěstounství i osvojení přináší. Společně s kolegyněmi ze zlínského STROPu jsme od roku 2006 vytvářeli koncepci doprovázení a spolupracovali v případové práci s pěstouny a osvojiteli.

Složité proces schvalování novely zákona v roce 2012 skončil jeho přijetím a tak se z nás stala doprovázející organizace – jedna z prvních, které byly připraveny na začátku roku 2013, měly i zkušenost, vlastní metodiku a odborné předpoklady pro její zajištění.

Novela zákona vytvořila základ a také podmínky pro rozvoj institutu pěstounské péče na přechodnou dobu. Tento moment je zcela zásadní pro celý systém, rozšiřuje možnosti dočasného a krátkodobého umístění dítěte mimo jeho rodinu a to plně v souladu s jeho psychosociálními potřebami. Máme za sebou etapu poněkud živelního rozvoje PPPD a idealistického přístupu v letech 2013 – 2016, ale dnes už můžeme hodnotit její bezvýhradný přínos. (Tento názor bohužel, nesdílí všichni, kteří se na v systému pohybují. Z každodenní praxe víme s jakými obtížemi se pěstouni na přechodnou dobu potýkají a jaký dopad má nejednotnost přístupů na osudy dětí.) To co v praxi komplikuje situaci dětí, není samotný institut, ale nedostatky při jeho uplatnění v konkrétních případech. Zejména se jedná o přetrvávající přístup ve smyslu umístění dítěte jako řešení situace dítěte a nikoliv jako jednu z řady odborných intervencí pomoci při řešení krize v konkrétní rodině.

V tomto kontextu je zcela zřejmé, proč se naše koncepci péče o ohrožené děti začala rozšiřovat o další směr - doprovázení a odborné služby pro rodiče dětí umístěných mimo rodičovskou péči.

Začátky sahají až do roku 2005, kdy formulace dnes obsažená v zákoně - „ pečující osoby mají povinnost udržovat vztah dítěte s jeho rodiči a budovat sounáležitost s jeho původní rodinou“ vzbuzovala zásadní nesouhlas u značné části profesionálů a pěstounů. Od té doby se situace zásadně změnila, a tak jsme mohli dlouhodobě rozvíjenou koncepci podpory rodinných vztahů a vazeb dětí mimo péči rodičů, postupně uvádět do praxe spolu s tématem vytváření stabilního vztahového prostředí po návratu dítěte z PPPD do péče rodičů (za finanční podpory MPSV a Nadace Terezy Maxové Dětem). Dnes jsou součástí koncepce a metodických postupů při doprovázení výkonu pěstounské péče.

Po celou dobu jsme čerpali inspiraci a podporu ve spolupráci s řadou institucí a organizací- dovolte mi proto poděkovat paní doktorce Anně

Šabatové, se kterou spolupracujeme mnoho let, Kanceláři veřejného ochránce práv a Úřadu pro mezinárodně právní ochranu dětí, vedeného doktorem Kapitánem.

Poděkování za spolupráci patří těm, se kterými nás pojí dlouholetá spolupráce a stejná koncepční a odborná východiska: paní Veronice Hofrové, paní Jitce Pallas, paní Evě Pávkové, paní Antonii Boťové, paní Tereze Jandové, paní Ivance Lefeuvre, panu Milanu Kotkovi a také našim slovenským kolegyním Andrei Hudekové a Dance Pukancové. S nimi se všemi jste se setkávali a setkáváte také jako v roli referujících a lektorů našeho semináře.

Začala jsem tím, co se z našich vizí naplnilo v mnohem i více než jsme čekali. Je poctivé si také říci, že v některých tématech jsme se mylili. Je rok 2018 a stále působíme v systému zatíženém meziresortní roztržštěností, rozdílnými pohledy a bohužel i parciálními zájmy – to pociťujeme jako prohru celého systému a zejména dětí, kterým tak systém není schopen zajistit potřebnou ochranu a podporu. V tomto ohledu jsme doufali, že dnes budeme dále Organizace, nebo instituce bez vize a bez plánů do budoucnosti? To se nás určitě netýká. Tým TRIADA má svoji vizi - je to také to, co všechny naše semináře prostupuje: vždy a za každých okolností jednat jako „sociálně právní ochrana dítěte“ a to i tehdy, když (doufejme, že jen v zájmu zkracování), už se objevuje „jen“ SPO.....

Sdílení této vize, reflexe vlastní práce a zejména odborná diskuse – to je smysl semináře, jehož program každoročně sestavujeme tak, aby se stal inspirací, zdrojem úvah a námětů pro každodenní praxi. Doufám, že se nám to společně podařilo i v září 2018.

Eva Rotreklová

Poznámka:

Odkazuji zájemce o hlubší reflexi vývoje systému péče o ohrožené děti v letech (2000-2017) na sborníky ze seminářů, které jsou k dispozici na webu www.triada-centrum.cz.

Anna Šabatová, veřejná ochránkyně práv

Vážené dámy a pánové,

jsem moc ráda, že jsme se zde sešli, jako vždy, v hojném počtu. A musím říci, že se na tuto konferenci na podzim vždy těším, protože bývá velmi obsáhlá a sdělná a pro mne i pro mé spolupracovníky velmi důležitá. Kromě úvodního slova bych ráda představila osobně jednu kazuistiku a následně Vás má kolegyně seznámí s našimi dalšími případy, které se týkají pěstounské péče.

Dovolte tedy jednu mou novou zkušenost. Ústavní soud mne ustanovil kolizní opatrovnící 2,5leté holčičky, jejíž rodiče podali ústavní stížnost a požádali soud, aby zrušil rozhodnutí krajského soudu o svěření jejich dcerky do péče dlouhodobých pěstounů. Současně navrhli, aby Ústavní soud nejprve neprodleně odložil vykonatelnost původního rozhodnutí, což se ukázalo jako velmi důležité.

Víme, že v některých situacích délka soudního řízení zásadně ovlivní celou situaci, tedy i další život těch, o nichž soudy rozhodují. Ústavní soud mne tak vyzval k vyjádření ve velmi krátkém termínu – do týdne, aby mohl rozhodnout o návrhu na odklad vykonatelnosti rozhodnutí.

V tomto krátkém čase jsem požádala sociální pracovnice, aby mi zprostředkovaly kontakt s novou pěstounkou i s holčičkou, navštívila jsem rodiče holčičky v jejich novém bydlišti, moje kolegyně se spojila s původní pěstounkou na přechodnou dobu a společně jsme studovaly spisovou dokumentaci. Pokusím se vás alespoň trochu zasvětit do situace.

Holčička měla v době rozhodování Ústavního soudu 2,5 roku. Krátce po svém narození byla ze závažných důvodů odebrána z rodiny a svěřena do přechodné pěstounské péče. Po několika měsících se vrátila do rodiny, kde strávila asi 8 měsíců a další vývoj působil dobře. Pak ale maminka náhle selhala v péči o dceru, sice krátkodobě, ale soud jí holčičku opět odebral a svěřil ji jiné přechodné pěstounce. Mezitím krajský úřad hledal dlouhodobé pěstouny. U oné druhé přechodné pěstounky strávila holčička zhruba 13 měsíců, než rozhodnutím krajského soudu přešla do dlouhodobé pěstounské péče. To je důležitá informace, a právě toto rozhodnutí rodiče napadli u Ústavního soudu.

Důvod byl především ten, že dlouhodobí pěstouni, na doporučení všech zúčastněných úřadů, začali omezovat kontakt rodičů s jejich dcerkou, dokonce i s jakýmsi výhledem do budoucna, ačkoliv k tomu nebyly žádné důvody. Rodiče asi po dvou měsících tohoto stavu podali ústavní

stížnost. Protože však věděli, že soud návrhy nestihne rychle posoudit, a to ani ve věcech týkajících se dětí, požádali také o odklad vykonatelnosti napadeného rozhodnutí.

Co jsem zjistila.

Víte, že kolizní opatrovník má zvážit, co je v zájmu dítěte, a potom jeho zájem hájit. Tak to mají dělat i orgány sociálně právní ochrany dětí. Zjistila jsem, že citová vazba holčičky k rodičům byla velmi kvalitní a silná, protože byla řadu měsíců v jejich péči. Nadto přechodná pěstounka, u které byla holčička 13 měsíců, velmi podporovala kontakty s rodiči. Vazba se tedy neoslabovala, nepřerušovala.

Úřady však začal tlačit čas, protože podle zákona by pěstounská péče na přechodnou dobu neměla trvat déle než jeden rok. Proto soud holčičku svěřil do dlouhodobé pěstounské péče. Tam se pro ni však vše změnilo, protože noví pěstouni omezovali její kontakt s rodiči, a to nejen krátkodobě, ale za podpory úřadů plánovali omezit kontakty ještě více. Nadto holčička zažila již třetí změnu péče, ačkoliv bylo nadále pravděpodobné, že se bude moci vrátit ke svým rodičům. Rodiče na sobě totiž po celou dobu velmi poctivě a systematicky pracovali a podařilo se jim zlepšit celou řadu věcí, a to i ve spolupráci s odborníky.

Proto jsem Ústavnímu soudu navrhla, aby stížnosti vyhověl a zrušil rozsudek o svěřením holčičky do dlouhodobé pěstounské péče. Za nejlepší zájem dítěte jsem označila setrvání holčičky v péči předchozí pěstounky na přechodnou dobu, u níž byla za život nejdelší dobu, byla na ni zvyklá a dobře u ní prospívala. Pěstounka zároveň podporovala vztah holčičky s jejími rodiči a počítala s tím, že se k nim vrátí. To holčičce zajišťovalo stabilitu, přičemž všechny zúčastněné vztahové osoby mezi sebou měly dobré vazby, což považuji za velmi podstatný faktor. Za nevhodné řešení nevyhovující zájmu holčičky jsem naopak považovala její svěřením do péče dlouhodobých pěstounů, protože jsem zjistila, že za podpory zainteresovaných orgánů státní správy usilovali o omezení kontaktu dítěte a rodičů a o dlouhodobou péči, která by připomínala spíše adopci.

Ústavní soud odložil vykonatelnost rozsudku krajského soudu, ale meritorně dosud nerozhodl. Důsledkem tohoto odložení vykonatelnosti bylo předběžné opatření okresního soudu o svěřením holčičky zpět do původní pěstounské péče na přechodnou dobu podle doporučení Ústavního soudu. Pokud víme, návrat holčičky proběhl hladce – vracela se prostředí, které znala, u přechodné pěstounky velmi dobře prospívá a vídá se se svými rodiči.

Obecně tedy platí, že s ohledem na zájem dítěte lze připustit opakování přechodné pěstounské péče, což podporuje i komentářová literatura k zákonu o sociálně právní ochraně dítěte.

V této souvislosti dovoďte některé myšlenky, které mne napadaly při řešení tohoto případu.

Dlouhodobě považuji (a tento případ to vyjevil velmi zřetelně) za nevhodné striktní rozdělení na dlouhodobou pěstounskou péči a pěstounskou péči na přechodnou dobu s limitem jednoho roku. V některých situacích to může být nepraktické nebo dokonce vést k řešení, které není v zájmu dítěte. Úřady mohou cítit tlak, aby změnily pečující osobu, přestože aktuálně dítěti nemohou nabídnout lepší řešení.

Každý případ je jiný, proto nemůžeme jednoduše zobecňovat, ale základní poselství, které bych tady ráda vyjádřila i směrem k ministerstvu, je, že ta pevná hranice může působit v neprospěch dítěte.

Další důležitou myšlenkou je, že všichni pěstouni by měli usilovat o zachování vazby mezi dětmi a jejich rodiči. Říká to zákon a podporují to veškeré zkušenosti, že je to dobré. Měli by o to usilovat aktivně. V tomto konkrétním případě byli pěstouni i úřady aktivní v opačném směru. A to osobně považuji za chybný postup. Ani dlouhodobá pěstounská péče nesmí suplovat adopci. Je to prostě jiný institut, adopce je vyhrazena pouze pro děti, které nemají rodinu a žádné vztahové vazby. Pěstouny je třeba vybírat pečlivě, s ohledem na situaci konkrétního dítěte. A jeho zájem musí být to hlavní, co rozhoduje. V tomto případě, z mého pohledu, nebyli pěstouni šťastně vybráni. Byli to lidé, kteří dříve usilovali o adopci, která se jim nepodařila. Jejich představa o dlouhodobé pěstounské péči se tak blížila adopční péči a kontakty s rodiči brali jako nutné zlo. A to nepovažuji za správné.

To jsou mé úvahy a otázky, které mne napadaly.

Děkuji za pozornost.

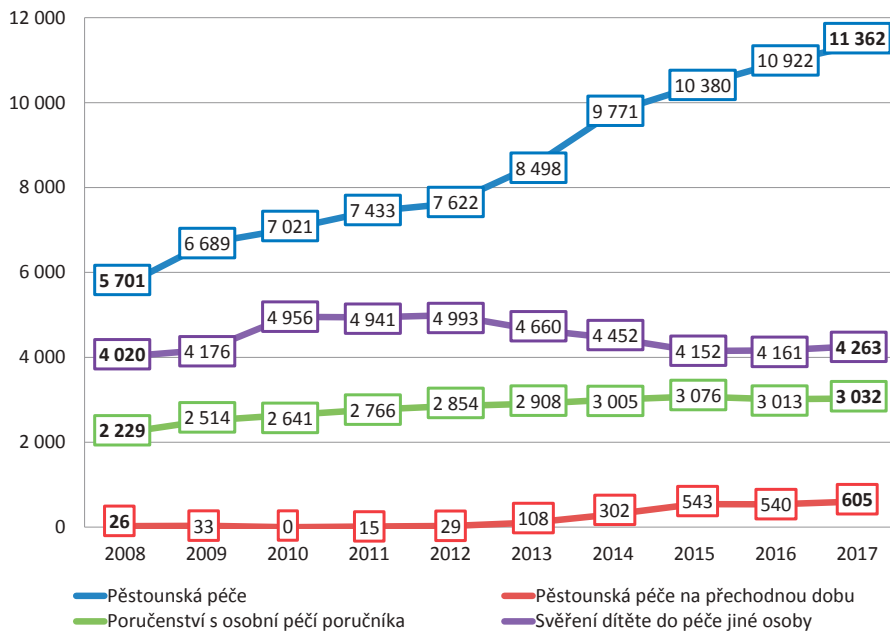
Náhradní rodinná péče v ČR

(statistická data)

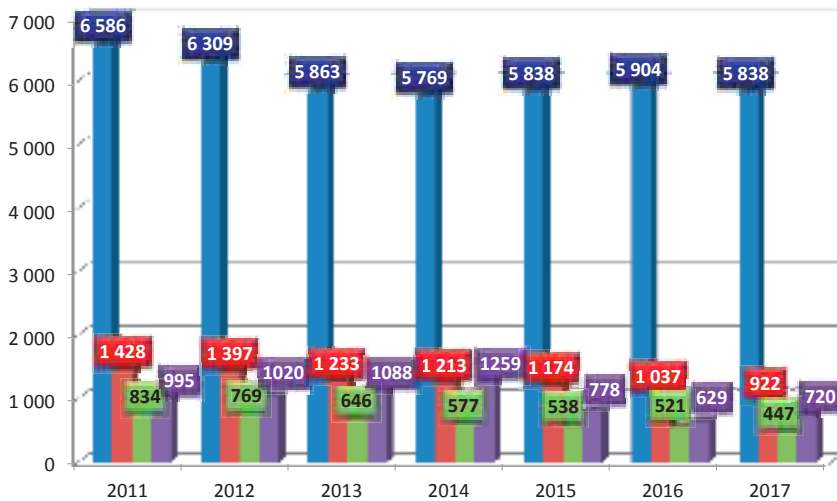
Brno 26. 9. 2018

Bc. Radek Šoustal
Odbor ochrany práv dětí

Počet dětí žijících v NRP

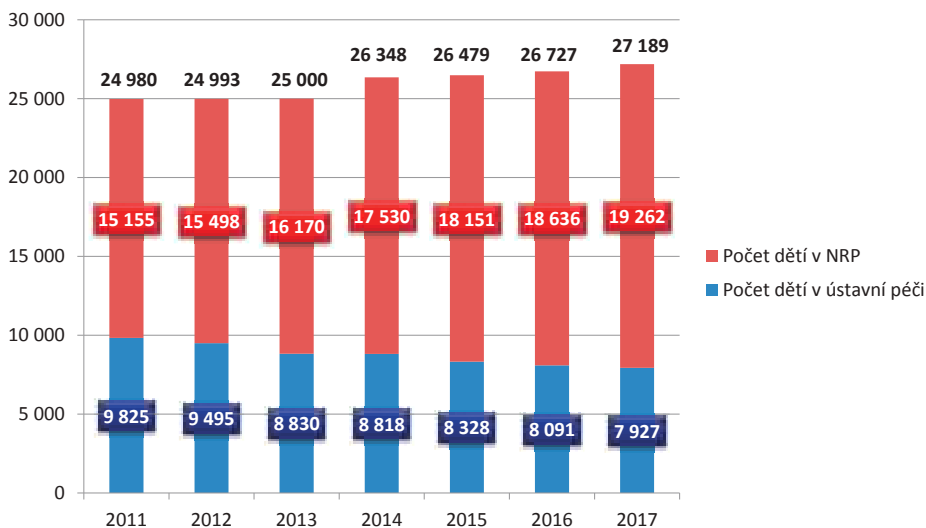

Počet dětí v ústavní péči

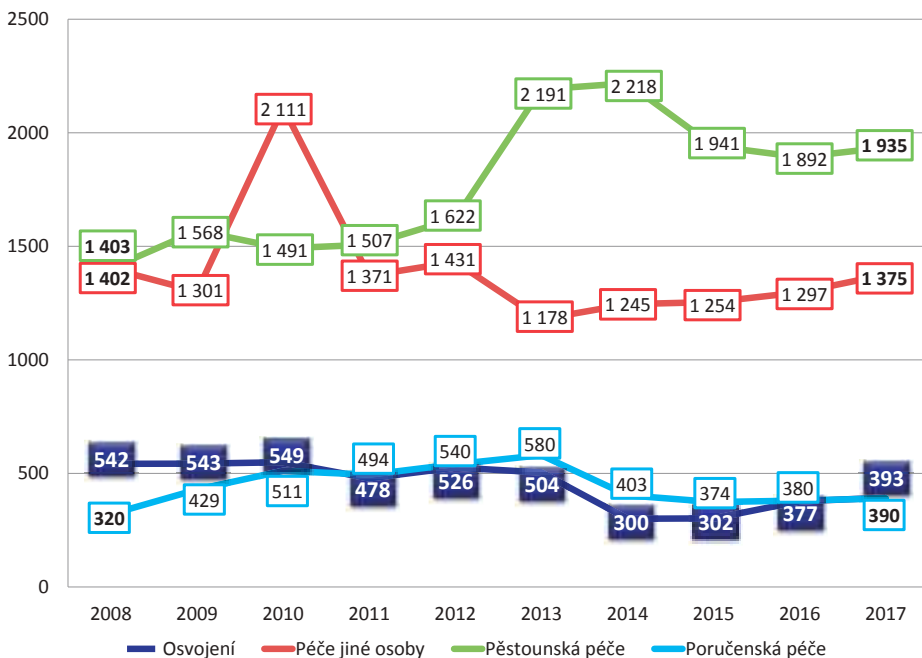

- Děti v dětských domovech, dětských domovech se školou, diagnostických ústavech, výchovných ústavech
- Děti v dětských domovech pro děti do 3 let
- Děti v domovech pro osoby se zdravotním postižením
- Děti v zařízeních pro děti vyžadující okamžitou pomoc

Počet dětí pobývajících mimo péči svých rodičů

Počet dětí svěřených v daném roce do NRP

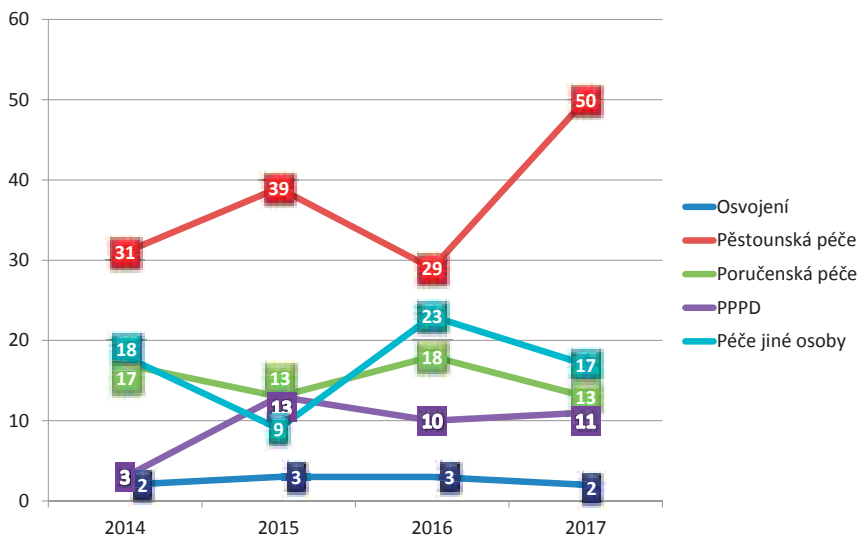

Počet dětí svěřených v daném roce do NRP

Rok	Péče před osvojením	Osvojení	Péče jiné osoby	Předpěstounská péče	Pěstounská péče	Poručenská péče
2008	501	542	1 402	438	1 403	320
2009	449	543	1 301	338	1 568	429
2010	462	549	2 111	325	1 491	511
2011	451	478	1 371	347	1 507	494
2012	467	526	1 431	369	1 622	540
2013	426	504	1 178	403	2 191	580
2014	339	300	1 245	262	2 218	403
2015	412	302	1 254	271	1 941	374
2016	458	377	1 297	194	1 892	380
2017	401	393	1 375	200	1 935	390

Počet dětí se zdravotním postižením svěřených v daném roce do NRP

Věk dětí svěřených v daném roce do NRP

PP a PorP	0-2 let	3-5 let	6-9 let	10-14 let	15-17 let	Celkem
2014	492	578	531	811	209	2 621
2015	424	506	552	679	154	2 315
2016	452	480	577	604	159	2 272
2017	503	480	493	644	205	2 325

PPPD	0-2 let	3-5 let	6-9 let	10-14 let	15-17 let	Celkem
2014	370	39	20	19	2	450
2015	477	55	39	38	5	614
2016	510	77	53	39	13	692
2017	513	101	55	36	25	730

Věk dětí svěřených v daném roce do NRP

Osvojení	0-2 let	3-5 let	6-9 let	10-14 let	15-17 let	Celkem
2014	252	25	13	11	0	300
2015	239	29	17	6	11	302
2016	298	42	20	12	5	377
2017	290	41	27	19	16	393

Péče jiné osoby	0-2 let	3-5 let	6-9 let	10-14 let	15-17 let	Celkem
2014	292	246	272	368	67	1 245
2015	288	251	255	318	142	1 254
2016	313	268	249	353	114	1 297
2017	336	290	278	366	105	1 375

Zánik náhradní rodinné péče

PP a PorP	Odchod k rodičům	Jiná formy NRP	Osvojení	Ústavní zařízení	Zletilost	Jinak	Celkem
2014	124	127	17	106	833	310	1 517
2015	155	149	6	123	899	350	1 695
2016	155	157	14	155	867	442	1 790
2017	178	190	22	136	853	400	1 779

PPPD	Odchod k rodičům	Jiná forma NRP	Osvojení	Ústavní zařízení	Zletilost	Jinak	Celkem
2014	28	72	71	3	1	5	180
2015	49	156	93	9	1	11	319
2016	71	181	81	17	1	15	366
2017	85	254	113	21	1	17	491

Počet dětí svěřených v daném roce do PPPD

	Svěření v daném roce	Na konci daného/začátku následujícího roku	Z toho se zdr. postižením
2006	4	4	0
2007	0	4	0
2008	12	26	1
2009	7	33	4
2010	0	0	0
2011	6	15	0
2012	41	29	0
2013	169	108	2
2014	450	302	5
2015	614	543	12
2016	692	540	15
2017	730	605	21

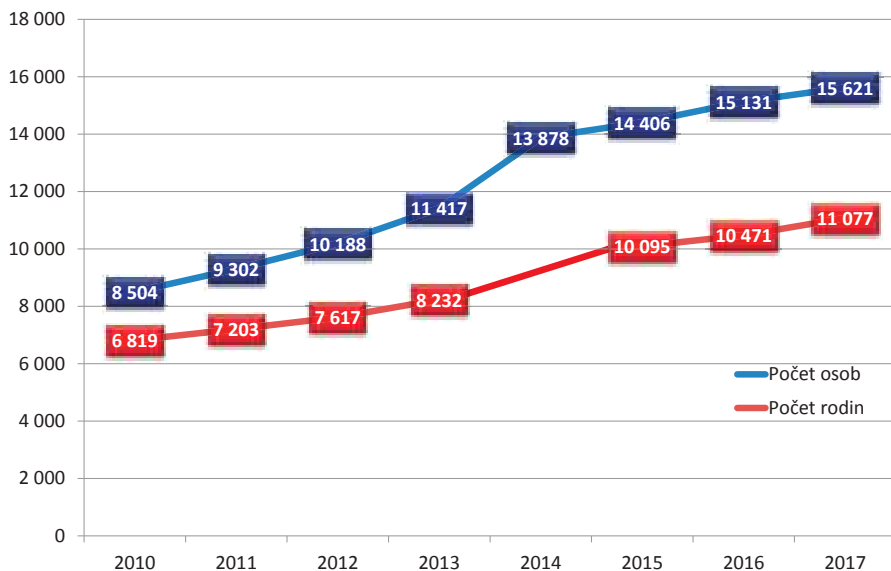

Počet pěstounů na přechodnou dobu

	Celkem	Přibylo	Ubylo
2013	153		
2014	421	313	45
2015	654	377	85
2016	799	352	141
2017	900	345	217

Počet osob pečujících a osob v evidenci

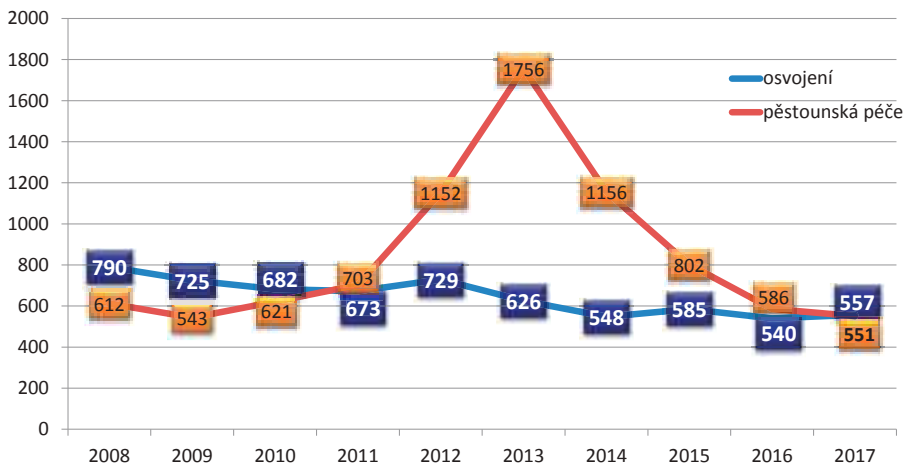

Vztah osob pečujících ke svěřenému dítěti

(pěstounská péče a poručenská péče s osobní péčí poručníka)

Počet žadatelů o zprostředkování NRP

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
osvojení	790	725	682	673	729	626	548	585	540	557
pěstounská péče (PP+PPPD)	612	543	621	703	1152	1756	1156	802 (407+395)	586 (382+204)	551 (379+172)

Dohody o výkonu pěstounské péče

Počet subjektů	OSPOD	PO	CELKEM
2015	173	125	298
2016	166	139	305
2017	160	145	305

Počet dohod	OSPOD	PO	CELKEM
2015	4 048	6 047	10 095
2016	3 615	6 856	10 471
2017	3 541	7 536	11 077

Dávky pěstounské péče 2017

	Počet dávek	Objem vyplacených dávek v Kč
Příspěvek na úhradu potřeb dítěte	198 251	1 088 281 265,26
Odměna pěstouna	182 468	1 729 493 610,10
Příspěvek při převzetí dítěte	1 715	18 527 200,00
Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla	290	14 295 565,49
Příspěvek při ukončení pěstounské péče	917	22 925 000,00
Celkem	383 641	2 873 522 640,85

Příbuzenská péče v hierarchii forem náhradní péče

Odbor ochrany práv dětí
Oddělení ochrany práv dětí a náhradní rodinné péče

Úmluva o právech dítěte – čl. 20

1. Dítě dočasně nebo trvale zbavené svého **rodinného prostředí** nebo dítě, které ve svém vlastním zájmu nemůže **být ponecháno** v tomto prostředí, má **právo na zvláštní ochranu** a pomoc poskytovanou státem.
2. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, **zabezpečí takovému dítěti** v souladu se svým vnitrostátním zákonodárstvím **náhradní péči**.
3. Tato péče může mezi jiným zahrnovat **předání do výchovy**, institut „kafala“ podle islámského práva, osvojení a v nutných případech umístění do vhodného zařízení péče o děti. Při volbě řešení je nutno brát potřebný ohled na žádoucí kontinuitu ve výchově dítěte a na jeho etnický, náboženský, kulturní a jazykový původ.

- Návaznost na čl. 9 Úmluvy stanovující podmínky, při jejichž naplnění je možno oddělit dítě od svých rodičů.
- Závazek státu vytvořit systém náhradní péče o dítě a zároveň úprava hierarchie jednotlivých forem náhradní péče o dítě.
- Konkretizace obsahu nejlepšího zájmu dítěte v kontextu určení formy a podoby náhradní péče o dítě v individuálním případě.
- Stát je povinen poskytovat dětem ochranu před jejich případným umístěním do prostředí, které nenaplnuje požadavek vhodnosti, nebo které neodpovídá hierarchii náhradních forem péče o dítě – umístění dítěte na základě dohody rodičů s pobytovým zařízením.

Vymezení pojmu náhradní péče o dítě

- Děti dočasně nebo trvale zbavené svého **rodinného prostředí** – rodinné prostředí zde neznamená POUZE rodiče dítěte.
- Rodinu je zde třeba vnímat na základě čl. 5 Úmluvy upravující ochranu rodinného života, a to nejen ve smyslu právních vazeb, ale rovněž ve smyslu vazeb pokrevních, sociálních a citových.
- Čl. 20 hovoří v odst. 2 o zabezpečení „náhradní péče“ pro dítě. V anglickém znění se jedná o „alternative care“.
- V odst. 3 tato „alternative care“ tedy zahrnuje: „předání do výchovy, institut „kafala“ podle islámského práva, osvojení a v nutných případech umístění do vhodného zařízení péče o děti.“ Institut „předání do výchovy“ je pak v anglickém znění uveden jako „foster placement“.

Směrnice OSN o náhradní péči o děti

- **Směrnice OSN o náhradní péči o děti** – řadí péči dítěti příbuzných či blízkých osob („kinship care“) do kategorie náhradní péče („alternative care“), důsledně ji však odděluje od náhradní rodinné péče zajišťované osobami, k nimž dítě na počátku neváží žádné vztahy („foster care“).
- **Kinship care** – „Péče na rodinném základě, která je zajišťována v rámci širší rodiny dítěte nebo blízkými přáteli rodiny, kteří jsou dítěti známi, a která může být svou povahou formální (nařízena rozhodnutím příslušného správního orgánu nebo soudním orgánem) nebo neformální (realizována jako soukromoprávní uspořádání).“
- **Foster care** – pěstounská péče – „Situace, ve kterých jsou děti umístovány příslušným orgánem za účelem zajištění náhradní péče do domácího prostředí rodiny, která není vlastní rodinou dítěte a která byla vybraná, je kvalifikovaná, schválená a je nad ní při zajišťování péče vykonáván dohled.“

Směrnice OSN o náhradní péči o děti

- Zdůraznění významu přirozené rodiny dítěte: „Rodina je základní jednotkou společnosti a přirozeným prostředím pro rozvoj, blaho a ochranu dětí, a proto by mělo být vynakládáno úsilí směrem k tomu, aby dítě mohlo zůstat v péči svých rodičů, nebo, je-li to vhodné, jiného blízkého rodinného příslušníka, nebo aby do této péče mohlo být navráceno. Státy by měli zajistit, že pro rodiny budou při plnění jejich pečující role přístupné různé formy podpory.“

Rozdílnost přístupu – péče rodiny

- Jak z Úmluvy, tak ze Směrnice vyplývá povinnost rozdílnosti přístupu státu k přirozené rodině dítěte a k zajišťování péče mimo tuto přirozenou rodinu dítěte.
- V případě přirozené rodiny dítěte je stát vázán právem dotčených osob na ochranu jejich rodinného života – musí se vyvarovat zásahů do tohoto rodinného systému, jež by měly podobu sociálního inženýrství.
- Pro tuto přirozenou rodinu se tak uplatňuje standard pro posuzování státu, zda péči o dítě může zajišťovat člen přirozené rodiny či nikoli – stát může vyloučit příbuzného z péče o dítě jedině v případě, že bude prokázáno, že by dítě v důsledku této péče bylo vystaveno **nepřiměřenému, tj. vážnému** a současně **pravděpodobnému** ohrožení svého života nebo fyzického či psychického zdraví, přičemž míru tohoto ohrožení nelze snížit na míru přiměřenou, tj. zmírnit závažnost nebo pravděpodobnost tohoto ohrožení. V takovém případě je zde povinnost státu přijmout všechna přiměřená opatření pomoci a podpory přirozené rodině dítěte, jimiž by nepřiměřené ohrožení života nebo fyzického či psychického zdraví zmínil.

Rozdílnost přístupu - pěstounská péče

- V případě „foster care“, tedy pěstounské péče, se jedná o sociální inženýrství. To dává této formě náhradní péče zcela jinou kvalitu než péči zajišťované přirozenou rodinou dítěte. Je tedy třeba tyto dvě formy péče důkladně rozlišovat.
- V případě státem zajišťované pěstounské péče je třeba uplatnit obecně uznávané požadavky na jakékoliv jiné služby, které stát vytváří za účelem naplňování svých závazků vyplývajících ze základních práv a svobod člověka.
- Pěstounská péče jako služba musí být pro oprávněného člověka:
 - Dostupná
 - Přístupná
 - Přijatelná
 - Přizpůsobitelná
- Na rozdíl od členů přirozené rodiny dítěte je přípustné, aby stát kladl na státem zajištěné náhradní pečovatele požadavky, a to ať již při výběru, tak v průběhu poskytování péče – požadován systém akreditovaných pěstounů.

Rozdílnost přístupu – pěstounská péče

- Stát si též může nad pěstouny nárokovat dohled, který však již v průběhu péče nesmí zasahovat do každodenních-běžných záležitostí náhradní rodiny, která má právo na svou autonomii.
- Směrnicí je požadován systém dostupných speciálních příprav pro pěstouny, ale též podpora a poradenské služby, a to v pravidelných intervalech před, během a po umístění dítěte do pěstounské rodiny.

Rozdílnost přístupu - osvojení

- Osvojení má v systému náhradní péče zvláštní postavení, neboť jeho primárním účelem nemusí být zajištění náhradní péče.
- Na rozdíl od jiných institutů náhradní péče je při osvojení primárním důsledkem změna právní identity dítěte.
- Směrnice OSN o náhradní péči o děti osvojení výslovně vylučuje ze své působnosti, kdy vztahuje pravidla v této Směrnici formulovaná jen na postupy do okamžiku vykonatelnosti rozhodnutí o osvojení – pak se již jedná o péči rodičovskou.

Děkuji za pozornost.

radek.soustal@mpsv.cz

tel. 221 923 059

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR
Oddělení ochrany práv dětí a náhradní rodinné péče
Na poříčním právu 376/1
128 00 Praha 2

Odnětí dětí z příbuzenské pěstounské péče

Hana Zaplatílková, právnička Kanceláře veřejného ochránce práv

Statistická data nám říkají, že dvě třetiny dětí, které se nacházejí v pěstounské péči, jsou svěřené do pěstounské péče svým příbuzným. V r. 2016 bylo v pěstounské péči celkem 11075 dětí, nejnižší podíl dětí v příbuzenské pěstounské péči měl Jihomoravský kraj (52%), nejvyšší Olomoucký kraj (78%). V r. 2017 svěřeno do pěstounské péče 1935 dětí, z toho 1321 do péče příbuzných či blízkých osob. Z tohoto počtu se 57% dětí nacházelo v pěstounské péči prarodičů, 14% dětí se nacházelo v pěstounské péči jiných příbuzných. Většina příbuzných pěstounů pečuje o jedno dítě (77%), o dvě děti se stará 16% příbuzných pěstounů, o tři a více dětí 7% příbuzných pěstounů. Více než třetina příbuzných pěstounů pečuje o dítě týrané, zneužívané či zanedbávané.

Pokud jde o charakteristiky příbuzných pěstounů, není bez zajímavosti, že v porovnání se zprostředkovanými pěstouny se ve skupině příbuzných pěstounů vyskytuje více starších pečovatelů a ekonomicky neaktivních osob. Dvě pětiny (41%) příbuzných pěstounů žije bez partnera.

Vydeme-li z Informace z Analýzy situace příbuzenské pěstounské péče, obecní úřady obcí s rozšířenou působností a pověřené osoby dávají do souvislosti nejzávažnější problémy u příbuzenské pěstounské péče se vztahy v rodině. Kontakty dítěte s rodičem jsou dokonce vnímány příbuznými pěstouny „vyhroceněji než u nepříbuzenské pěstounské péče“. Buď je kontaktům „enormně bráněno“, nebo naopak rodiny žijí „v podstatě společně“. Za stejně intenzivní jako v případě zprostředkované pěstounské péče označilo kontakty rodičů s dětmi pouze 13% obecních úřadů obcí s rozšířenou působností a 19% pověřených osob. Analýza předkládá závěr, s nímž se zcela ztotožňuji. Vstupuje-li dítě po odloučení od rodiče do nefunkčních vztahů, těžko mu mohou být oporou.

V tomto příspěvku si nekladu za cíl paušalizovat problémy, které souvisejí s péčí příbuzných pěstounů. Vycházím z pěti konkrétních kauzistik, kterými se zabývala veřejná ochránkyně práv. Chtěla bych zdůraznit, že stěžovatele nelze považovat za reprezentativní skupinu příbuzných pěstounů. Všichni prarodiče či jiní příbuzní, kteří se na ochránkyni obrátili z důvodu odebrání dětí, s nímž nesouhlasili, spojoval stejný znak. Usilovali o výraznou eliminaci až úplné vyloučení rodičů ze života dětí. Vztahy s rodiči měli extrémně vyhrocené až nenávistné.

Nyní se zaměřím na rizikové faktory příbuzenské pěstounské péče. Prarodiče

měli v minulosti potíže s výchovou svých vlastních dětí a nepřiměřeně je trestali. V rodinách se vyskytovaly problémy s alkoholem, drogami, děti utíkaly a dokonce je soud umístil do ústavní výchovy. Nyní se prarodiče dostali do pozice pěstounů svých vnuků či jiných příbuzných dětí. V rodinách panovaly velice konfliktní vztahy mezi rodinnými příslušníky a rodiči. Ochránkyně se v těchto případech opakovaně setkala s návrhy prarodičů na zbavení rodičovské odpovědnosti matek, které nebyly důvodné, a rovněž tak s tím, že prarodiče či jiní příbuzní záměrně zostouzeli rodiče u různých institucí. Některé vleklé konflikty vyvolala snaha dominantních babiček přebírat rodičovské kompetence matek. Na pozadí vyhocených rodinných vztahů se rýsovaly nedořešené rodinné křivdy majetkového charakteru (darování nemovitosti) či trestněprávního charakteru (dcera obvinila manžela babičky ze sexuálního zneužívání; docházelo ke krádežím mezi příbuznými). V jednom případě až znalecký posudek v řízení o zrušení pěstounské péče přinesl informaci, že prarodič trpí poruchou intelektu, která výrazně omezuje, až vylučuje jeho schopnost o vnučata pečovat. V jiném případě zase znalecký posudek později odhalil u babičky smíšenou poruchu osobnosti a znalec konstatoval, že v důsledku této poruchy nemůže vychovávat děti, protože není schopná hlubokého pozitivního vztahu. Soudní řízení o zrušení pěstounské péče přineslo například do té doby neznámou informaci, že nevlastní dědeček má rozsáhlou trestní minulost (10x trestně odsouzen), včetně toho, že třikrát byl odsouzený za ublížení na zdraví. V jiném případě znalecký posudek odhalil alkoholismus nevlastního dědečka a verbální i fyzickou agresivitu vůči všem členům rodiny. Děti se staly svědky či oběťmi domácího násilí.

Jaké jsou důsledky nevhodně zvolené příbuzenské pěstounské péče pro děti? Především se jedná o manipulaci s dětmi proti rodičům. Dále pak se jedná v extrémní podobě o špatné zacházení s dětmi či toleranci pěstouna ke špatnému zacházení až týrání dítěte ze strany jiných osob žijících v rodině (syn babičky – strýc dětí, manželé babiček – nevlastní dědové). Příbuzní pouze formálně přijali povinnost podporovat děti v kontaktu s rodiči a v kontaktu ve dvou případech zcela bránili. Nepochopili či nechtěli pochopit dočasný charakter pěstounské péče. Jako příklad mohu uvést babičku, která během soudního řízení o pěstounské péči deklarovala snahu uzavřít s matkou dětí dohodu o styku s dětmi. Měsíc po rozsudku se už dožadovala zamezení kontaktu. Později se uchýlila ke strategii, že pokud se děti k matce vrátí, zpřetrhá s vnuky všechny vazby a dokonce ani nepovolí vnukům, aby se kontaktovali s jejím nezletilým synem, s nímž měli

pozitivní vztah.

Ze šetření ochránkyně vyplynul ve všech případech závěr, že orgány sociálně-právní ochrany dětí nepochybily, když navrhly děti odejmout z pěstounské péče příbuzných. Ve dvou případech se jednalo o důvodné podezření na týrání dětí ze strany nevlastních dědečků, jednou ze strany strýce. Dva chlapci z různých rodin ve věku 6 a 8 lety měli suicidální tendence.

Všechny děti byly ve věku, kdy mohly sociálním pracovníkům sdělit, že jim příbuzní ubližují, ale neudělaly to. Sociální pracovníci navzdory četným sociálním šetřením špatné zacházení nezaznamenali. Rovněž ho nezaznamenaly doprovázející organizace příbuzných pěstounů, krom jedné, jež se pozastavila nad výchovnými metodami, které však ve zprávě pro orgán sociálně-právní ochrany dětí nijak nespécifikovala. Zde se nabízí otázka, zda rozhovory s dětmi nebo pozorování jejich chování nemohly přinést alespoň náznak toho, že dítě může být týráné. Ani v jednom případě neoznámila podezření na týrání mateřská nebo základní škola. Později to učitelky vysvětlovaly tak, že věřily vysvětlení babičky, že si zranění dítě způsobilo samo. Zaznamenaly sice, že dítě bývá v kolektivu agresivní a rány od jiných dětí přijímá se zvláštním klidem, ale nedaly si to do souvislosti s týráním. V jiném případě zase učitelka sociálním pracovníkům napsala, že by dítě bylo nejrady ve škole od rána do večera, což si však také nespojila s tím, že dítě nechce jít domů. Pediatrička upozornila sociální pracovníky pouze v jednom z případů na to, že dítě má na sobě škrábance a pěstounka ho proti ostatním upozaduje.

Je na místě se zamyslet nad rolí doprovázejících organizací, která může být zeslabena mj. v důsledku velké vytíženosti sociálních pracovníků. Pokud jde o orgány sociálně-právní ochrany dětí, neodhalily násilí v rodinách, které trvalo dlouhodobě. Doporučením by mohlo být nejen pokusit se o rozhovor s dítětem, ale také sledovat interakci dítěte s ostatními členy rodiny. Dát dítěti prostor hovořit o samotě a komunikovat s ním nejen slovně, ale například i formou obrázků. V poslední době se mediálně přetřásá téma dítěte, které bez povšimnutí sociálních pracovníků „zmizelo“ z pěstounské péče babičky. Co dělat, když dítě není v době sociálního šetření přítomné? Sociální pracovník by měl trvat na tom, že dítě chce vidět, chce s ním mluvit. Nezastihne-li ho, měl by pozvat pěstouna s dítětem na úřad.

Kdy a komu se děti z našich pěti případů se svým trápením svěřily? Ve všech případech to učinily až po odnětí z pěstounských rodin. Informace sdělily soudnímu znalci, zprostředkovaným pěstounům, vychovatelům a psychologce v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, zaměstnancům

v dětském domově, policii a také sociální pracovníci v psychiatrické nemocnici.

Sociální pracovníci nezaregistrovali týrání dětí, ale dobře si všimli toho, že se děti chovají v rozporu tím, co verbalizují. Například radostně běží k matce, zatímco před chvílí sdělily, že se jí bojí a nechťejí se s ní vidět. Ochráňkyně na práci sociálních pracovníků pozitivně hodnotila, že se věnovali sociální práci s rodiči po odnětí jejich dětí do péče příbuzných. Příbuzní to většinou brali úkorně a dávali to sociálním pracovníkům najevo. Sociální pracovníci dobře zachytili problém s manipulací dětí, podporovali rodiče v kontaktu s dětmi a děti v kontaktu s rodiči. Později usilovali o navrácení dětí do péče rodičů.

K zamyšlení se nabízí otázka, zda by odborné posouzení pro příbuzné pěstouny mohlo předejít nevhodné pěstounské péči. Jsem přesvědčená o tom, že ve čtyřech z pěti případů, které zmiňuji v tomto příspěvku, by odborné posouzení příbuzných vedlo k tomu, že by jim děti buď vůbec nebyly svěřeny do péče, anebo by byl nařízený dohled nad výchovou. Výsledky odborného posouzení by rozhodně vedly orgány sociálně-právní ochrany dětí k velké ostražitosti nad výchovou dětí.

Co říci závěrem? Pozitivní na všech případech je to, že sociální práce s rodiči nebyla přerušena poté, co jejich děti přešly do péče příbuzných. Někteří rodiče se aktivizovali za přispění jiných blízkých osob. Ve dvou kauzách pomohl nový druh matky a jeho rodina, v jednom případě rodiče obnovili soužití. Rodičům v napravení vztahu s dítětem pomohl dětský psychiatr, dětský psycholog, sociální pracovníce z psychiatrické nemocnice či psycholožka zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Ve třech případech rodiče převzali děti za pomoci orgánu sociálně-právní ochrany dětí zpět do své péče, ve dvou případech děti přešly do zprostředkované pěstounské péče. Rodiče však nyní mají z hlediska výchovy a péče velmi obtížnou pozici v důsledku traumat dětí, syndromu CAN a manipulace. Musejí obnovit vztah s dětmi a začít ho budovat. Noví partneři si začínají s dětmi teprve vytvářet hlubší vztah. Rodiče i děti potřebují i nadále pomoc sociálních pracovníků, i když jim pomáhají jejich blízcí. V některých případech příbuzní nadále děti manipulují proti rodičům. Sociální práce nekončí.

Příbuzenská pěstounská péče – možnosti a rizika

„Z workshopů“ Brno, září 2018

Dana Štěrbová, FTK Univerzity Palackého v Olomouci

Pozice příbuzenské pěstounské péče (dále PPP) v systému péče o dítě je specifická oproti péči o děti ve srovnání s dalšími instituty pěstounské péče (dále PP), a to Pěstounské péče na přechodnou dobu (dále PPPD), která bývá označována jako krátkodobá a tzv. klasické pěstounské péče, která bývá označována jako dlouhodobá.

V základu je potřeba vnímat jako významnou otázku a problematiku rolí ve vztahu k výchově dítěte v PPP. Nejčastěji se děti dostávají do péče prarodičů. Tím se mění role prarodičů (a jiných blízkých příbuzných). Prarodiče se musí vyrovnat s tím, jak vychovávají vnuky a vnučky (v PP), a jak se chovají ke vnukům a vnučkám (které nejsou v jejich péči a kde plní původní roli prarodiče). Je obtížné držet míru shody přístupu k dětem, zastávají-li výchovnou funkci. Očekává se dále jejich vyšší míra flexibility, neboť vychovávají děti různého věku a očekává se, že budou průvodci naplnění jejich vývojových úkolů. Oni sami (prarodiče) se jako by „zdrží“ v jiném psychosociálním stadiu, než by se předpokládalo vzhledem k jejich chronologickému věku. Jak se tedy formuje identita pěstouna (PPP) – kým jsem? A je nějaké věkové období pro pěstouna/ pěstounku významnější a čím? Stejně jako hovoříme o identitě pěstouna, formuje se identity dítěte, které skutečně může vejít do vývojového období identity - v adolescenci, kde otázka Kým jsem a kam patřím, nabývá ještě hlubšího významu. Lze uvažovat o tom, zda je nějaké věkové období pro dítě v PPP významnější, čím je to dáno. A také je dobré se zamyslet nad výhodami a riziky věkového spojení vychovávajícího a vychovávaného ve smyslu pozitivního pohledu pro umístění dítěte do výchovy příbuzných.

Citlivost ve vnímání specifík vztahů k rodičům dětí je předpokladem možné podpory systému PPPD. Je potřeba vnímat, jak se formují mezigenerační vztahy a jakých podob nabývají v konkrétním rodinném systému. Do popisovaného formování a dynamiky vztahů zasahují mezigenerační přenosy v rodových liniích. Mezigenerační přenosy s sebou mohou nést zklamání, vinu, strach, stud, avšak také radost a naději. Jeden z úkolů výchovy dítěte v prostředí PPP je vytvářet vztah k rodičům dětí. Zvládnutí tohoto úkolu nese v sobě hodně silných emocí a méně dovedností v nacházení vhodných copingových mechanismů. Tím se také výrazně liší PPP od klasické PP či PPPD.

Výhody PPP

Stabilita, pevnost. Děti, které utrpí ztrátu nebo nezáměrnou smrt rodičů či rodiče, musí v sobě prožívat nepopsatelnou bolest. Z ničeho nic se dostanou do těžké, neznámé situace. I přesto, že v této situaci nikdy nebyly, mohou v ní díky blízké rodině najít něco povědomého, nějaký bod, na který se mohou upnout. Prostředí, ve kterém mají žít je pro ně svým způsobem nové, ale i známé

Bezpečí. Dítě zůstává s lidmi, které zná a ví, že ho všichni mají rádi a že udělají všechno proto, aby byl co nejvíce v klidu a v pořádku.

Dlouhodobý vztah. Pro děti, které s příbuznými spojují různé zážitky, oslavy a další příležitosti se do nového života adaptují mnohem snadněji, než děti, které si musejí se svými pěstouny budovat vztah od úplného začátku. I když se původní vztah dětí ke svým příbuzným rapidně změní, pořád jim zůstává jejich společný základ, na kterém můžou začít stavět.

Rodová identita. Nezletilí, kteří se dostanou do cizích pěstounských rodin, se často zabývají otázkou, odkud jsou, kam patří, kde je jejich místo. I přestože znají minulost a své biologické rodiče, tak cítí neúplnost informací. I přesto, že nejsou se svými rodiči, zůstávají ve své rodové linii. Dojde-li k pěstounské péči kvůli úmrtí v rodině, a jsou-li rodiče nahrazeni prarodiči - aby v dětech uchovaly vzpomínky na pozůstalé.

Rizika v PPP

Nepřípravenost čili nemožnosti připravení. V porovnání s klasickou pěstounskou péčí, ve které jsou všichni účastníci seznámeni se situací a mají čas na promyšlení všech kladů a záporů, je začátek pro dospělé v příbuzenské pěstounské péči o dost složitější.

Finanční situace.

Do pěstounské péče se většinou zapojují lidé, kteří jsou dostatečně finančně zabezpečeni. V příbuzenské pěstounské péči tomu tak vždy být nemusí, jelikož děti často končí u svých dědečků a babiček, kteří pobírají pouze svůj důchod nebo u starších sourozenců, kteří se žijí samostatně. Tento bod souvisí s nemožností se na danou situaci připravit. Podle České správy sociálního zabezpečení činí průměrný starobní důchod k 31. březnu 2018 12 347 korun. Stále platí, že důchody mužů – starobních důchodců jsou v průměru vyšší než důchody žen – důchodkyň. V uvedeném období

muži pobírali průměrně 13 615 Kč měsíčně, zatímco ženy 11 219 Kč. Podle zákona mají prarodiče jakožto pěstouni nárok na odměnu pěstouna, pouze však v případech hodných zvláštního zřetele. Z toho mi vyplývá, že mnohým tato finanční podpora poskytnuta nebude, i když by si ji zasloužili.

Změna rolí. Nejen malé děti může mást situace, proč se z “milé sestřičky či babičky“, která jim vždy všechno dovolila a rozmazlovala je, stává někdo přísnější. Tento problém potkává i dospělí, kteří sami mají problém s ujasněním svých rolí.

Obr. 1. Výstup z workshopu Příbuzenská pěstounská péče – možnosti a rizika, září 2018, Brno

Použité zdroje jsou dostupné u autorky příspěvku.

Kontakt: dana.sterbova@upol.cz

Proč svěřovat děti z vyloučených lokalit do pěstounské péče příbuzných

Kristýna Fuchsová, právnička organizace DROM, romské středisko
email: kristyna.fuchsova@drom.cz, www.drom.cz

Měl by stát podporovat pěstounskou péči prarodičů dětí, které jsou ohroženy sociálním vyloučením? „Zaslouží“ si být pěstounem prarodiče, kteří jsou často zadluženi, žijí v nestabilním a nevyhovujícím prostředí a potřebovali by podpořit ve výchovných kompetencích? Zdá se podle informací, které přichází od OSPOD a opatrovnických soudů, že zde stále častěji převažuje názor, že se děti takovým prarodičům do pěstounské péče svěřovat nemají. Odůvodnění bývá různé, nejčastěji, že nežijí „řádým způsobem“ života či nenaplnují vysoké požadavky na pěstouna.

Máme však pro děti, které potřebují náhradní rodinou péči nějaké jiné vhodnější řešení. Co se s nimi stane, pokud nebudou svěřeny do pěstounské péče prarodičů? Dostanou se k nějakým jiným „kvalitnějším“ rodinám?

Ne, ve většině případů tyto děti jsou svěřeny do péče jiné osoby, kterou je ten stejný prarodič, jemuž byl zamítnut návrh na pěstounskou péči. Dítě se nedostane k jiné rodině, zůstává u prarodiče, k jehož kompetencím v rámci návrhu na pěstounskou péči byly vzneseny výhrady. Dítě tak vyrůstá u příbuzných, kterým se nedostává takové systémové podpory jako pěstounským rodinám. Riziko selhání takového prarodiče se zvyšuje.

Ze zkušenosti právničky pracující s lidmi v sociálně vyloučené lokalitě na území Brna, se domnívám, že přístup státu a jeho institucí by měl být opačný, než jaký v současné době v Brně sledujeme, tedy děti z chudých poměrů, které nemohou z nejrůznějších příčin vyrůst u svých rodičů a tudíž potřebují náhradní rodinnou péči, svěřovat v první řadě do pěstounské péče příbuzných.

Když se podíváme na podmínky, které musí splnit žadatel o pěstounskou péči a žadatel o svěření dítěte do péče jiné osoby, zjistíme, že jsou překvapivě stejná. Ustanovení § 954 odst. 1 občanského zákoníku stanovuje, že pečující osoba musí skýtat záruky řádné péče, mít bydliště na území České republiky a souhlasit se svěřením dítěte do osobní péče. Ustanovení § 962 odst. 1 občanského zákoníku určuje, že kdo se má stát pěstounem, musí skýtat záruky řádné péče, mít bydliště na území České republiky a

musí souhlasit se svěřením dítěte do pěstounské péče. Podle čeho by se tedy soud měl rozhodovat, jakou formu náhradní rodinné péče zvolí, když žadatelé musí naplňovat totožná kritéria? Vodítko nám může poskytnout ustanovení § 957 občanského zákoníku, pokud není možné rodičům nebo ostatním příbuzným uložit vyživovací povinnost k dítěti, ustanovení §§ 953 až 956 se nepoužijí, tj. nelze svěřit dítě do péče jiné osoby a přednost by měla dostat pěstounská péče.

Z výše uvedeného vyplývají dvě premisy:

1. jestliže prarodič nesplňuje předpoklady pro svěřením dítěte do pěstounské péče, nemůže rovněž splňovat ani předpoklady pro svěřením dítěte do péče jiné osoby, neboť na něj kladené požadavky jsou totožné. Nemůže tedy zaznít odůvodnění: „na pěstounskou péči nejste dost dobrým, ale do péče jiné osoby vám dítě klidně svěříme, konec konců to dítě někam musíme umístit.“
2. pokud nemůžeme rodičům ani prarodičům stanovit výživné, přičemž je třeba podotknout, že by se mělo jednat o výživné ve výši, za které je možné dítě opravdu uživit, tak není možné dítě svěřit do péče jiné osoby, ale pouze do pěstounské péče. Tedy děti z velmi chudých poměrů, děti ze sociálně vyloučených lokalit apod. by měly být spíše svěřeny do pěstounské péče, neboť lze předpokládat, že prarodičům ve hmotné nouzi, nelze uložit vyživovací povinnost.

Pokud je dítě svěřeno do osobní péče prarodičů a nikoli do pěstounské péče, příbuzným se nedostane takové podpory, jaké by se jim dostalo v případě pěstounské péče. Každý pěstoun je totiž ze zákona povinen uzavřít dohodu o výkonu pěstounské péče, a to buď s doprovázející organizací z řad nevládních neziskových organizací, nebo případně s příslušným OSPOD.

Tato doprovázející organizace či OSPOD (pro zjednodušení textu budu dále psát jen o doprovázející organizaci s tím, že se může jednat i OSPOD, pokud s ním pěstoun uzavřel smlouvu o doprovázení) musí dle zákona zajistit:

navštěvu v pěstounské rodině minimálně jednou za dva měsíce

Pěstoun má určen klíčového sociálního pracovníka doprovázející organizace, který za ním přijde minimálně jednou za dva měsíce, nicméně pokud to je nutné, navštěvuje ho častěji, třeba i několikrát v měsíci. Pěstoun může se sociálním pracovníkem konzultovat cokoli, co potřebuje. Pěstoun se za pomoci sociálního pracovníka snaží předcházet obtížným a krizovým situacím. V případě, že takovéto situace nastanou, nabídne sociální

pracovník účinnou pomoc, vzhledem k intenzivnímu styku s rodinou je schopen reagovat neprodleně. Sociální pracovník rovněž pomůže vyhledat vhodného odborníka v oblastech, jež přesahují jeho schopnosti. Je tedy zřejmé, že sociální práce je mnohem intenzivnější a systematictější, než kdyby dítě bylo svěřeno pouze do osobní péče pečující osoby, kdy pracovní přetížení pracovníci OSPOD navštěvují rodinu zpravidla 1x za 6 měsíců a nemají čas na soustavnou práci s rodinou.

zvyšování odbornosti pěstouna

Pěstoun je povinen se vzdělávat v rozsahu minimálně 24 hodin za rok, tím dochází ke zvyšování jeho znalostí a dovedností v oblasti výchovy a péče o dítě. Povinnost vzdělávání považuji za nesmírně důležitou, neboť takto dochází ke zkvalitnění péče o dítě. Naopak pečující osoby, které mají děti svěřeny pouze do osobní péče, žádné povinné vzdělávání neabsolvuji a jejich výchovné kompetence se v průběhu času nemusí zlepšovat, někdy se mohou i zhoršovat.

pomoc s asistovaným kontaktem s biologickými rodiči dítěte

V souladu s individuálním plánem ochrany dítěte je pěstoun povinen udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s osobami dítěti blízkými, zejména s rodiči a umožnit styk rodičů s dítětem v pěstounské péči, pokud soud rozhodnutím nestanoví jinak. Doprovázející organizace může pomáhat s tímto kontaktem, neboť kontakt, který přichází pro dítě po dlouhé době, musí být připravený.

respitní péči pro pěstouna a zajištění pomoci při osobní péči o dítě

Pěstoun má právo na poskytnutí pomoci se zajištěním celodenní péče o svěřené děti, starší dvou let. Tato pomoc je pro pěstouny také podstatná, mají možnost načerpat síly a energii pro další péči o dítě a případně si vyřídit nezbytné osobní záležitosti např. na úřadech či při návštěvě lékařů.

zprostředkování odborné pomoci,

Pěstoun má právo na zprostředkování psychologické, terapeutické nebo jiné odborné pomoci alespoň jednou za 6 měsíců. Odborníci v příslušném oboru jsou vybráni dle potřeb a přání pěstouna či jeho dětí. Odborná pomoc je hrazena doprovázející organizací. Opět velký rozdíl oproti svěřené dítěte do osobní péče, kdy pečující osoba ani svěřené děti, často nemají rychlý a bezplatný přístup k odborné pomoci.

dohled nad výkonem pěstounské péče,

Doprovázející organizace zasílá jednou za 6 měsíců zprávu příslušnému OSPOD.

Odpověď na mou otázku, zda by stát měl podporovat pěstounskou péči prarodičů dětí, ohrožených sociálním vyloučením, tedy zní, že ano, měl. Pěstounům z řad takových prarodičů dostane široké podpory, díky pravidelnému vzdělávání je vyšší pravděpodobnost, že se jejich výchovné kompetence budou zlepšovat. Pokud tedy stát chce zvýšit šanci dětí z chudých poměrů, sociálně vyloučených lokalit apod., na úspěšné začlenění do společnosti, měl by tyto děti svěřovat přednostně do pěstounské péče. Domnívám se, že je to výhodné pro celou společnost a finanční prostředky takto investované se vrátí v podobě spokojených dětí, které získají naději na lepší život.

Základy podpory zdravé identity dítěte v náhradní rodinné péči při práci s jeho minulostí

Mgr. Eva Pávková

www.evapavkova.cz

Workshop byl zaměřen na převažující praxi účastníků, kteří přicházejí při každodenní práci do kontaktu s dětmi, které z různých důvodů nevyrůstají ve své původní rodině. Věnovali jsme se tomu, jak historie odchodu od vlastních rodičů ovlivňuje prožívání dětí v pozdějším věku. Příznaky rané traumatizace vztahové vazby často formují jejich specifické chování, které nemusí být širšímu okolí srozumitelné, nebo je mylně vykládáno. Předmětem diskusí ve skupině byla především témata sdílení informací z historie dítěte s ním samým a jeho širším okolím, způsoby podporující práce s informacemi k jeho příběhu, prevence další traumatizace v běžném režimu i v krizových situacích. Pestrost dotazů byla podpořena různorodostí účastníků, kteří byli z obecních úřadů, dětských center i neziskových organizací.

Práce s rodiči dítěte umístěného v pěstounské péči

Gabriela Lockerová, TRIADA-Poradenské centrum

Platná legislativa a zásadní dokumenty systému sociálně právní ochrany dětí v ČR označují jako jednu z priorit udržení dítěte v jeho přirozeném rodinném prostředí a v případě umístění systematickou práci na návratu dítěte do rodiny.

Národní strategie ochrany práv dětí (MPSV) v několika bodech vyzdvihuje, že je třeba přijmout veškerá opatření, nezbytná pro zajištění práva všech dětí znát od narození a v co největší míře své rodiče (včetně dětí umístěných do náhradní rodinné péče) a být v jejich péči a rozvíjet pěstounskou péči za účelem zamezení umisťování dětí do ústavů všech typů. V této souvislosti vymezuje Národní strategie mimo jiné i tyto klíčové aktivity:

- realizace opatření vedoucích k zajištění práva dětí znát od narození své rodiče a být v jejich péči,
- podpora vzniku a činnosti služeb napomáhajících rozvoji rodičovských kompetencí.

Současně však Analýza inovativních postupů a služeb pro rodiny a děti v ČR (MPSV, 2017) konkrétně upozorňuje na neexistenci systému práce s rodiči, jimž bylo odebráno dítě z péče. Ukazuje se, že rodičům po umístění dítěte mimo jejich péči chybí podpora pro udržení vztahu s dítětem a posilování rodičovských kompetencí. Stávající sociální služby pro rodiny s dětmi jsou určeny spíše pro prevenci odchodu dětí z ohrožených rodin.

V praxi se často setkáváme také s tím, že umístění dítěte do NRP je chápáno jako řešení jeho situace a s rodinou dítěte nikdo dále aktivně nepracuje. NRP (vyjma adopce) však nemá být chápána jako definitivní řešení situace dítěte. Jde o opatření, které je určené pro ochranu a naplnění potřeb dítěte po dobu krize původní rodiny, s otevřenou perspektivou návratu dítěte do péče rodičů. Cílená podpora rodičů je proto nezbytná.

Z aktuálně zveřejněných statistik MPSV (Roční výkaz o výkonu sociálně právní ochrany dětí za rok 2017) vyplývá, že téměř polovina dětí odchází z rodin z důvodu zanedbávání. K zanedbávání dochází zpravidla na základě nízkých výchovných kompetencí rodičů, často daných sníženým intelektem, nízkým socioekonomickým statusem, generačním přenosem či sociálními patologiemi v rodině. Rodiče si proto často nedostatky ve své péči neuvědomují. Chtějí o své dítě nadále pečovat, nebo se na péči alespoň podílet.

Z části rodin děti odcházejí v akutní krizi rodiny, kdy rodiče nejsou schopni

péči o děti řádně zajistit, zde je pak za cílené podpory rodiny poměrně vysoká pravděpodobnost, že rodina krizi překoná, rodiče upraví své podmínky a dítě se může do jejich péče vrátit. Nepopíratelně je tu však i řada rodičů, jejichž výchovné kompetence jsou natolik snižené, že z dlouhodobého hlediska nejsou schopni zajišťovat celodenní systematickou péči o dítě. Přesto jsou schopni se v různé míře na péči a výchově dítěte podílet a naplňovat tak svoje rodičovství. Jedním z cílů práce s rodiči umístěného dítěte tedy je, aby rodiče měli možnost aktivně se podílet na péči a výchově svých dětí v maximální možné míře podle svých individuálních možností. Nemá-li rodič tuto možnost, jeho rodičovské kompetence stále více oslabují. Oproti tomu opravdu efektivně lze rodičovské kompetence posilovat pouze v přímé interakci s dítětem. Za odborné podpory, v přímé interakci s dítětem a za spolupráce s pěstouny se mohou rodičovské kompetence nejen udržet, ale i zvyšovat.

Snad ještě zásadnějším cílem práce s rodiči umístěného dítěte je udržení a podpora vzájemného vztahu mezi dětmi a rodiči, případně širší rodinou. Vrozené rodinné vztahy a vazby významně přispívají k budování zdravé identity a jsou předpokladem pro zdravý psychosociální vývoj dítěte.

Základním předpokladem zdravého psychosociálního vývoje dítěte je navázaná pevná vztahová vazba. Každé dítě si ihned po narození začne tuto vazbu vytvářet k nejbližší pečující osobě, zpravidla k matce. Ačkoliv je kvalita vazby odvislá od kvality uspokojování potřeb dítěte touto osobou, ztráta vztahové osoby je pro dítě vždy traumatizující. Odchod dítěte z rodiny jako patření, které má vést k ochraně dítěte, se tak samo o sobě, není-li předem dobře připraveno, stává traumatizujícím zážitkem. K minimalizaci traumatu ze ztráty vztahové osoby a udržení vztahu považujeme za důležité, aby rodič dítě při přechodu do NRP provázal, a co nejdříve byly nastaveny pravidelné kontakty. Kvalita následných kontaktů pak zásadně ovlivňuje udržení vztahu.

Zásadním požadavkem tedy je, ještě před samotným převzetím dítěte pěstouny, nebo není-li to možné v co nejkratší době po něm, zprostředkovat seznámení rodičů s pěstouny. Současně je nutné poskytnout rodiči základní orientaci v systému SPOD, informovat ho o právech a povinnostech jednotlivých aktérů, vést rozhovory o potřebách dítěte i poskytnout rodiči psychickou podporu. V situaci odchodu dítěte z rodiny totiž i rodič prožívá ztrátu, kterou potřebuje nejprve zpracovat. Na reakce rodiče proto můžeme nahlížet stejně jako na jiné reakce ve stresové situaci. Je zcela přirozené, že se dostaví jedna ze tří forem reakce boj x útěk x zmrznutí.

Rodič, který reaguje bojem, nadává, vyhrožuje, obviňuje, podává stížnosti, napadá soudní rozhodnutí. Je pak hodnocen jako konfliktní, ne-li až agresivní, nespolupracující. Tento rodič vykazuje vysokou míru aktivity, kroky které podniká, však zpravidla nevedou efektivně k cíli.

Rodič, který reaguje útekem, také jedná ve své podstatě aktivně. Jsou to rodiče, kteří s OSPOD a pěstouny komunikují, nicméně nedodržíjí dohodnuté, není u nich patrná žádná změna jejich přístupu nebo situace. Jejich reakce je v podstatě vyhýbavá – slíbí cokoliv, aby nepříjemné konfrontaci unikli. V důsledku jsou také hodnoceni jako nespolupracující.

Rodič, který reaguje zmrznutím, je pro OSPOD a pěstouny často nekontaktní, nespolupracující, nevykazuje žádnou aktivitu, což následně může být milně hodnoceno jako nezájem o dítě.

Podaří-li se nám s rodiči tuto úvodní fázi dobře zpracovat, udělali jsme první zásadní krok k dobré spolupráci s rodičem, která ve svém důsledku pozitivně ovlivňuje průběh pěstounské péče jak z pohledu dítěte, tak pěstounů.

Dalším velice důležitým krokem je dohoda o kontaktech s dítětem. Okamžitý a pravidelný kontakt eliminuje na straně dítěte dopady traumatu ze ztráty vztahové osoby, umožňuje plynulý přednost vazby a poskytuje dítěti důležitou kontinuitu ve vztazích. Rodiči přináší jistotu, že své dítě může i nadále vídat a tedy i jisté zklidnění. Úkolem aktérů v systému SPOD je zajistit, a aby byly tyto kontakty dostatečně časté, pravidelné, a zejména aby umožnili dítěti a jeho rodiči vzájemný vztah prožívat. Faktory, které komplikují kvalitu kontaktů, pak nalezneme jak na straně rodičů, tak na straně pěstounů, vždy se jedná jak o objektivní, tak subjektivní příčiny.

Na straně rodičů to ze subjektivních příčin bývá často pocit beznaděje, stud, obava z rozloučení s dětmi, z výčitek ze strany dětí i pěstounů. Na straně objektivních příčin pak nejčastěji stojí vzdálenost do místa, kde je dítě umístěno – rodiče nemají finanční prostředky na uhrazení cesty, je pro ně náročné vyhledat si spojení, orientovat se v cizím městě.

Na straně pěstounů vystupují ze subjektivních příčin nejvíce do popředí nezpracované pocity související se zanedbáním dítěte a jeho negativními zážitky z vlastní rodiny a snaha dítě před tímto do budoucna ochránit. Nezřídka se v postoji vůči rodičům a tedy i kontaktům promítají také vlastní nenaplněné rodičovské potřeby pěstounů. Z objektivních příčin pak také hraje roli vzdálenost mezi dětmi a rodiči a často i velmi aktivní způsob života pěstounské rodiny a s tím související omezené časové možnosti.

Je však třeba si uvědomit, že podpora sounáležitosti dítěte s vlastní rodinou a udržování osobních kontaktů není záležitostí, kterou bychom měli dělat

kvůli rodičům. Její význam spočívá zejména v právech a zájmech dítěte. Cílem asistovaných kontaktů pak není kontrola nad průběhem kontaktu, ale odstraňování bariér, které dobrému průběhu kontaktu brání. Snižování míry bariér znamená zvyšování kompetencí rodiče a tedy i zlepšující se podmínky pro zdravý vývoj dítěte.

Prostřednictvím poradenství, doprovázení a asistovaných kontaktů je třeba podpořit rodiče i pěstouny v překonání obtíží, které podpoře sounáležitosti a pravidelným a kvalitním kontaktům brání, a v rozvoji potřebných kompetencí. K tomu významně přispívá úzká otevřená spolupráce mezi rodiči, pěstouny (včetně jejich odborné přípravy), případně jejich doprovázejícími pracovníky a samozřejmě OSPOD. Díky této spolupráci je možné zajistit dostatečně kvalitní kontakt mezi rodiči a jejich dětmi tak, aby byl jejich vzájemný vztah zachován. Význam provázanosti a spolupráce služeb pro pěstouny a služeb pro rodiče spočívá zejména ve společném cíli a sjednocení informací a doporučení směrem k rodičům i pěstounům. Kladné výsledky přináší společné plánování režimu kontaktů, řešení případných obtíží a společné reflexe probíhající spolupráce a osobního rozvoje rodičů.

Základními požadavky na práci s rodiči dítěte umístěného v NRP tedy jsou: důležitost rodičů a rodin v životě dítěte

respekt k rodičovské roli

kontinuita ve vztazích

proaktivní přístup směrem k rodičům

včasná podpora rodičů

jasně a pro rodiče srozumitelným způsobem podávané informace

spolupráce v přirozeném prostředí rodiny

úzký kontakt s dítětem

partnerská přístup a týmová spolupráce

podpora nikoliv kontrola

posilování rodičovských kompetencí přímou edukací – nácvik, doprovázení

tvorba podpůrné sítě (profesionální i laické)

reflexe vlastního rodičovství

sdílené rodičovství

V celém tématu práce s rodiči umístěného dítěte hraje zásadní roli pojem rodičovské kompetence a jejich rozvoj. Navíc v daném kontextu si rodič potřebuje osvojit také zcela specifickou dovednost interakce s vlastním dítětem, které vychovává někdo jiný. V praxi probíhá rozvoj rodičovských kompetencí prostřednictvím zapojení rodiče do běžných záležitostí ohledně

péče a výchovy dítěte – oblékání, příprava a podání stravy, hra s dětmi, školní příprava, hygiena. K těmto aktivitám může doházet zejména v rámci (asistovaných) kontaktů. Dále může rodič být přítomen při záležitostech typu návštěva dětského (odborného) lékaře, jednání se školskými institucemi, pořizování potřeb pro dítě apod. a přizván do rozhodovacích procesů. Podstatnou roli hrají také společné oslavy (narozeniny, Vánoce, ...), přítomnost rodiče při důležitých okamžicích v životě dítěte (nástup do školy, vysvědčení, vystoupení či soutěž v rámci vzdělávací instituce nebo zájmové aktivity,...) apod. Při všech těchto aktivitách dochází k posilování jednotlivých kompetencí na straně rodiče a současně k podpoře vztahu mezi dítětem a rodičem. Sdílení péče o dítě mezi pěstounem a rodičem vede v mnoha případech k tomu, že rodič je v důsledku posílení svých rodičovských kompetencí schopen, minimálně krátkodobě, pečovat o dítě. Zvyšuje se pravděpodobnost možného návratu dětí do rodiny.

Práce s rodiči dítěte umístěného v NRP má tedy mnoho rozměrů a podob. Nelze však dělat bez stejné a kvalitní práce s pěstouny. Zřejmý je požadavek na výkon pěstounské péče a její doprovázení, které respektuje důležitost rodiče v životě dítěte. Cílená podpora rodičů, systematicky propojená s výkonem pěstounské péče, přispívá k lepšímu průběhu pěstounské péče, zachovává dětem i rodičům jejich vzájemnost, vede ke zvýšení rodičovských kompetencí a v důsledku tak zvyšuje možnost návratu dítěte zpět do péče rodičů nebo širší rodiny. Samo udržení vtaů a vazeb dítěte s jeho rodiči a širší rodinou je základním předpokladem pro zdravý psychosociální vývoj dítěte. Vrozené rodinné vztahy a vazby významně přispívají k budování zdravé identity. Dítě v pěstounské péči je dítě, které má dvě rodiny. Úroveň jejich vzájemné komunikace a spolupráce, je pro zdravý vývoj dítěte zela zásadní.

Metody a techniky práce v situaci přemístění

Taťána Šimečková, Gabriela Vykypělová

„ Každý lidský život je jako působivý román „ E. Polster

Naše životy se utvářejí kolem příběhů a přemístění dítěte vnímáme jako důležitou kapitolu každého dětského příběhu. Jako kapitolu, která si zaslouží svůj prostor a čas, která potřebuje být dobře zpracovaná a v celém životním příběhu dítěte smysluplně uchopená.

Workshop byl zaměřený na metody a techniky, ale také na aktivní společné hledání postupů a doporučení, která by bylo možné využít v situaci, kdy dítě přechází z jedné formy péče do jiné. Přechodové situace v životě dítěte, případně dospívajícího, jsme se snažili prezentovat jako proces, který má svůj průběh, potřebuje čas a vyžaduje respekt k individuálním a vývojovým potřebám a ke konkrétní situaci každého dítěte.

I když se můžeme snažit hledat obecně platné zásady a metodické pokyny, mezi jednotlivými účastníky workshopu panovala shoda v tom, že je především nutné zamyšlení nad konkrétním dítětem a jeho aktuální situací a vztahovým kontextem. Jako ideál bychom společně s účastníky vnímaly především týmovou spolupráci všech, kdo mají dítě aktuálně v péči a nějakým způsobem ovlivňují jeho další život. Často jsou tato rozhodnutí zásadní pro další vývoj dítěte a dobře připravený proces přemístění – změny péče, může podpořit adaptaci v nové situaci a zmírnit negativní dopad každé změny.

Workshop se na situaci přemístění snažil podívat i optikou pečujících osob, s kterými dítě vztah ukončuje nebo alespoň mění. Věnovaly jsme se procesu přijetí a zpracování ztráty, procesu truchlení po někom, kdo s nimi po nějakou dobu jejich života žil. Všimly jsme si zásad, jak dosavadním pečujícím osobám zůstat v jejich zpracování událostí nablízku, jak a jakou jim nabízet další péči.

Snažily jsme se hledat také potřeby koordinátorů přemístění (sociálních pracovníků, klíčových pracovníků a psychologů), kteří tento proces pomáhají plánovat, utvářet a snaží se mu dodávat tak potřebnou strukturu. U koordinátorů přemístění nelze zapomínat na to, že se účastní i jako lidé, se svými potřebami, pocity a často i oni potřebují zpracovat a uzavřít každý proces přemístění. Jako jeden z důležitých podnětů ze strany účastníků bylo

právě pojmenování potřeby supervizních setkání („ ošetření se “) v rámci jejich organizací, což může podpořit náhled na jejich prožitky a zkušenosti, která dále pomáhá přiřadit je do toho správného kontextu.

Jako zásadní a často rozhodující v tom, jak celou situaci vnímáme a často i po letech prožíváme, vnímáme porozumění, nalezení smyslu událostí a pokud možno také vytvoření jasnější a obecnější struktury pro každý proces přemístění. Struktury (časový rámec, role účastníků procesu, mapování jejich potřeb), které se můžeme zachytit, když se ztrácíme ve svých pocitech. Každý z účastníků procesu přemístění také potřebuje podporu blízké vztahové osoby.

V situacích přemístění považujeme za důležité zachovat určité pokračování vztahu především pro pocit, že vztahy mají trvání (viz. vytváření zdravého attachmentu). Především v PPPD, by měli být pěstouni těmi dobrými přechodovými objekty, u kterých děti zažívaly bezpečí a starost a zájem o své potřeby. V rámci posouzení situace dítěte jsme především zdůrazňovali potřebu vnímat jeho aktuální psychosociální věk (ne pouze věk chronologický). Děti mají v situaci přemístění své specifické potřeby, ať už vyplývající z předchozích traumatických zkušeností nebo z regresivního chování v rámci zátěžové situace.

K čemu je tedy vzdělávání a ujasňování si toho, co všechno se v procesu přemístění odehrává? Techniky a metody nám napomáhají k vytváření struktury a porozumění celé situace, můžeme se k jejich výstupům vracet, což umožňuje i cyklickou práci s tímto důležitým okamžikem v životě dítěte a celé rodiny. Různé techniky jsou také vhodné u různě starých dětí a pomáhají, abychom nemuseli zůstat jen u pouhého rozhovoru. Z technik, kterým jsme se konkrétně věnovali včetně krátkých kazuistik, můžeme uvést například: Ekomapu, která jednoduchou formou mapuje stávající i budoucí vztahy. Stěhovací kalendář, techniku, která nabízí záchytné body a tak často zmiňovanou strukturu. Metodiku Knihy bezpečného kontaktu (Šafrán Dětem, o.p.s.), která napomáhá v přípravě, mapování a předání důležitých informací o dítěti. Vytváření různých obrazových materiálů (map, lístečků, seznamů, přehledných kartiček, pro jejichž přípravu lze využít např. knihu Stěhuji se vytvořenou organizací LUMOS). Metodu My Backpack, jejíž metodologie napomáhá při zpětném zpracování přemístění. Zmínily jsme také práci s Knihou života, která v rámci zpracování životního příběhu věnuje pozornost i samotnému přemístění. Věnovali jsme se i práci

s terapeutickými příběhy, které využívají metafory a nabízí zase další přístup k práci s procesem přemístění. Pro účastníky workshopu jsme připravily i Pracovní listy, pro mapování pocitů a témat, které se vztahují k jednotlivým účastníkům celého procesu přemístění.

Výčet jednotlivých technik nepovažujeme za vyčerpávající. Každý profesionál je spíše veden k tomu, aby si sám dál hledal metody a techniky, které mu vyhovují a které mu umožňují být i v těchto náročných situacích kompetentní a kreativní.

Jedno dítě a dvě rodiny

Jiří Hort, TRIADA-Poradenské centrum

Anotace

Nenaplněná očekávání „náhradních rodičů“ a nedostatečná odborná podpora při péči samotné vedly v minulosti k četným případům předčasného ukončení pěstounské péče. Občanský zákoník pojímá pěstounskou péči jako subsidiární k péči vlastních rodičů. Jde o institut dočasný, jehož trvání se odvíjí od situace v rodině dítěte (bez ohledu zda jde o pěstounskou péči na přechodnou dobu dle § 27a zák. 359/99Sb. nebo tzv. dlouhodobou pěstounskou péči). Dítě v pěstounské péči je vždy dítětem, které má dvě rodiny: rodinu, ve které se narodilo a rodinu náhradní, ve které dlouhodobě nebo dočasně žije. A to jak v případě zprostředkované pěstounské péče, tak i v případě, že pečujícími osobami jsou prarodiče nebo jiní příbuzní. Je to situace náročná pro pěstouny i pro pracovníky v systému sociálně právní ochrany dětí a je jedním ze zásadních témat péče o děti umístěné mimo rodičovskou péči. Seminář byl zaměřen na aplikaci ustanovení § 47a) zákona 359/99 Sb., které stanoví pěstounům povinnost udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s osobami jemu blízkými, zejména s rodiči a umožnit jejich vzájemné kontakty. Jeho cílem bylo s pomocí zážitkových a interaktivních metod, poskytnout na toto závažné téma hlubší pohled, prohloubit porozumění a překonat některé mýty a zažitá stereotypy.

Seminář proběhl ve dvou skupinách. Účastníci přibližně rovnoměrně zastupovali jednotlivé aktéry v síti NRP - pracovníci OSPOD, doprovázejících organizací, v menší míře i pěstouni na přechodnou dobu a pracovníci jiných subjektů. Oběma seminářům byla společná témata:

dítě je středem, ne střetem zájmů

pro přípravu a realizaci jednotlivých kroků sounáležitosti je důležité mít definované jasné role a kompetence, ideálně aby koordinátorem byl OSPOD dítěte, účastníci často referovali o mísení rolí

účastníci napříč Českou republikou referovali o nejednotnosti v postupech a uplatňovaných v principech zejména v mezikrajové spolupráci; o neschopnosti najít shodu ve středu společného zájmu všech zúčastněných - dítěti; a stále ještě relativně často uplatňovaném mocenském přístupu oproti týmu spolupracujících s jasnými rolemi a kompetencemi a zodpovědností

jednotný výstup z práce v malých skupinách je také konstatování, že z pohledu dítěte nemůžeme v situacích, kdy dítě není v kontaktu s rodiči argumentovat výhodou takové situace respektive, že takto chápaná výhoda je zpochybnitelná

opakoval se také postřeh, že doprovázíme rodiny, ve kterých převládá vlastní zájem nebo potřeba nad připraveností vnímat jako střed zájmů potřeba dítěte

TRIADA – Poradenské centrum, z.ú.
nositel licence pro šíření metody

NABÍZÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM

MY BACKPACK

Akreditovaný vzdělávací program MPSV ČR

Program je určen zejména pro sociální pracovníky v oblastní náhradní rodinné péči, pro pracovníky doprovázejících organizací, pro psychology a další profesionály pracující s dětmi v oblasti náhradní rodinné péče

Metoda My Backpack byla vyvinuta v Holandsku a pomáhá dospělým mluvit s dětmi o těžkých tématech, jakými jsou například okolnosti a důvody jejich odchodu z rodiny do dětského domova nebo do pěstounské péče. Metoda pracuje s událostmi v průběhu přechodu dítěte z původní rodiny do náhradní rodinné péče a zaměřuje se na důvody a okolnosti vlastního procesu přemístění dítěte. Děti těmto událostem často dobře nerozumí. Příběh My Backpack nabízí dětem strukturu, díky které mohou o svém příchodu do náhradní rodiny mluvit mnohem otevřeněji, a mohou tak i lépe přijmout a pochopit, proč se ocitli v pěstounské péči nebo v dětském domově.

Metoda pomáhá dospělým pochopit, jak děti události kolem přemístění prožívaly, přijmout jejich chování v té době a skutečně naslouchat jejich potřebám. Metoda přispívá k prevenci posttraumatické stresové poruchy dětí umístěných mimo vlastní rodinu.

Rozsah vzdělávacího programu - 24 hodin, rozdělených do dvou setkání v rozsahu 16 a 8 výukových hodin

Termín 2019: 10. – 11. října první dvoudenní setkání
14. listopadu závěr vzdělávání

Lektorky: Mgr. Taťána Šimečková, Mgr. Gabriela Vykypělová

Cena vzdělávacího programu: 4990,- Kč akreditovaného MPSV ČR
- včetně počítačového programu a potřeb od certifikovaného výrobce.

Místo konání: Brno, Orlí 20
Příhlášky na email: vzdelavani@triada.centrum.cz

Další informace najdete: www.triada-centrum.cz
www.mybackpack.cz

OBSAH

XVIII. celostátní seminář: Slovo úvodem

Eva Rotreklová, TRIADA - Poradenské centrum, z.ú. Brno

Úvodní slovo

Anna Šabatová, veřejná ochránkyně práv

Náhradní rodinná péče v ČR – statistická data

Radek Šoustal, MPSV ČR

Odnětí dětí z příbuzenské pěstounské péče

Hana Zaplatílková, KVOP

Příbuzenská pěstounská péče – možnosti a rizika

Dana Štěrbová, FTK Univerzity Palackého v Olomouci

Proč svěřovat děti z vyloučených lokalit do pěstounské péče příbuzných

Kristýna Fuchsová, právnička organizace DROM, romské středisko

Základy podpory zdravé identity dítěte v náhradní rodinné péči při práci s jeho minulostí

Mgr. Eva Pávková, soukromá psychologická praxe

Práce s rodiči dítěte umístěného v pěstounské péči

Gabriela Lockerová, TRIADA - Poradenské centrum, z.ú.

Metody a techniky práce v situaci přemístění

Taťána Šimečková, Gabriela Vykypělová, soukromá psychologická praxe

Jeno dítě a dvě rodiny

Jiří Hort, TRIADA-Poradenské centrum, z.ú.

Nabídka vzdělávání metody My Backpack

**Srdečně Vás zveme na XIX. ročník celostátního semináře –
25. – 26. 9. 2019**

